

unit
08-13

1972 - ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව

වාගීෂ්වර

- ව්‍යවස්ථාදායකය
- විධායකය
- ස්ථිර විධායකය
- අධිකරණය
- ව්‍යවස්ථාධිකරණය
- මූලික අයිතිවාසිකම් හා නන්වැදෑරුම් නිදහස
- රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ මූලධර්ම

s u r e k a w a g e e s h w a r a

ව **සවස්ථාදායකය**

ව්‍යවස්ථාදායකය - ජාතික රාජ්‍ය සභාව

හැඳින්වීම
මොකක් ද

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව නිර්මාණය කර ඇති ව්‍යවස්ථාදායක ආයතනය ජාතික රාජ්‍ය සභාවයි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ව්‍යුහය ඒකමාණ්ඩලික ආකෘතිය ගුරුකොට ගත්තකි.

සංයුතිය

ඒකමාණ්ඩලික වාදය මත ස්ථාපනය කළ ජාතික රාජ්‍ය සභාව මහජන ඡන්දයෙන් පමණක් තෝරාගත් නියෝජිතයින් ගෙන් සමන්විත විය. 1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ ජාතික රාජ්‍ය සභාව ස්ථාපනය කළේ මහජන පරමාධිපත්‍යය සහිත ආයතනයක් ලෙසිනි. එම නිසා සෝල්බර් ව්‍යවස්ථාව යටතේ පැවති නාමකරණයෙන් මන්ත්‍රීන් පත්කිරීමේ සම්ප්‍රදාය මෙහි දී ඉවත් කළේ ය. ජාතික රාජ්‍ය සභාව සමන්විත විය යුතු මන්ත්‍රීන් සංඛ්‍යාව නිශ්චිතව දක්වා නොතිබුණි. එය තීරණය කිරීමේ බලය පැවතුනේ මැතිවරණ සීමා නිර්ණය කොමිසන් සභාව ය. මුල් අවධිය තුළ සාමාජිකයින් 157 කින් සමන්විත වූ මෙය අවසාන අධියර වන විට සාමාජිකයින් 168 කින් යුක්ත විය. ප්‍රාදේශීය පදනමක් මත බෙදා වෙන් කරන ලද ඡන්ද කොට්ඨාස පදනම් කොට ගෙන සරල බහුතර නියෝජන ක්‍රමයට අනුව මෙම සාමාජිකයින් තේරීම සිදු කළේ ය.

නිලකාලය

ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ නිලකාලය වසර 6 කි. නමුත් නියමිත කාලසීමාව ඉකතුවත් විමට පෙර ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හැරිය හැක්කේ ය.

වෙනත්

- ජාතික රාජ්‍ය සභාව සිය කටයුතු මෙහෙය වීම සඳහා ප්‍රථම සභා වාරයේදීම කථානායකවරයෙකු - නියෝජ්‍ය කථානායකවරයෙකු නියෝජ්‍ය කාරක සභා සභාපතිවරයෙකු තෝරාපත් කර ගනී. කථානායකවරයා ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මූලසුන දරන්නේ ය.
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ රැස්වීමක් පැවැත්වීම සඳහා සිටිය යුතු සභා පූර්ණය වන්නේ 20 කට නොඅඩු මන්ත්‍රීන් සංඛ්‍යාවකි.
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රී අසුන් හිස්විය හැකි අවස්ථා කිහිපයකි. මන්ත්‍රීවරයෙකු මිය යෑම - ඉල්ලා අස්වීම - මන්ත්‍රීවරයෙකු 68 - 90 වගන්ති වලට අනුව නුසුදුස්සෙකු වීම - ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ අවසර නොලබා තෙමසක් සභාවාර වලට නොපැමිණීම - ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හැරීම වැනි හේතු.
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ලේකම් වරයෙක් ද වන්නේ ය. ලේකම් පත්කරනු ලබන්නේ ජනාධිපතිවරයා විසිනි.

● කාර්ය හා බලතල

(i) ව්‍යවස්ථාදායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල.

★ ව්‍යවස්ථාදානය

ව්‍යවස්ථාදායක සභාවක් ලෙස නීති ස්මාපදනය කිරීමට බලතල ඇත. මුදල් - සාමාන්‍ය නීති යන නීති වර්ග දෙකම සම්පාදනය කිරීමට හැකියාව තිබුණි. 1972 ව්‍යවස්ථාව යටතේ නීති සම්පාදනය සඳහා පැවති එම ආයතනය මෙය විය.

අතීතයට බලපාන්නා වූ ව්‍යවස්ථා පැනවීමේ හැකියාව.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව හෝ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් කොටසක් හෝ පරිච්ඡින්න කිරීමේ හා සංශෝධනය කිරීමේ හැකියාව. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව වෙනුවට නව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් පැනවීමේ හැකියාව. නමුත් මෙම ව්‍යවස්ථාදායක බලයට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ හෝ එහි යම් කිසි කොටසක හෝ ක්‍රියාකාරීත්වය අත්හිටුවීමට ද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව වෙනුවට නව ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවක් නොපනවා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මුළුමනින්ම පරිච්ඡින්න කිරීමේ බලය ඇතුළත් නොවේ.

(ii) විධායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල.

විධායකය පාලනය හා මෙහෙය වීම.

මෙම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව දේශපාලන විධායකය කැබිනට් මණ්ඩලයයි. කැබිනට් මණ්ඩලය තෝරාගනු ලබන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකය ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළින්. එම නිසා පාලන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් කැබිනට් මණ්ඩලය ජාතික රාජ්‍ය සභාවට සාමූහිකව වගකිව යුතු ය. එසේ වග නොකියන්නේ නම් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ සම්මත කළ විශ්වාස භංග යෝජනාවක් මගින් කැබිනට් මණ්ඩලය ඉවත් කිරීමට හැකිය. මෙම තත්ත්වය නිසා සෘජුව විධායකය පාලනයට හා මෙහෙය වීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට හැකිය.

තවදුරටත්,

ප්‍රශ්න විචාරී - විවේචනය කිරීම - චෝදනා කිරීම - තර්ජනය කිරීම - ආයචනා කිරීම - දුක් ගැනවිලි ඉදිරිපත් කිරීම - මහජන මතය ඉදිරිපත් කිරීම වැනි වක්‍ර ක්‍රියාමාර්ග මගින් ද විධායකය පාලනයට හා මෙහෙය වීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට හැකි ය.

(iii) මූල්‍යමය බලතල.

පාලන කටයුතු සඳහා ආණ්ඩුවට (කැබිනට් මණ්ඩලයට) අවශ්‍ය මුදල් ලබා ගැනීම සහ වියදම් කිරීමට සිදුවන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ අනුමැතිය මතය. මුදල් නීති සම්පාදනය සිදු කරනු ලබන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසිනි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ අනුමැතියකින් තොරව බදු පැනවීම - බදු සංශෝධනය - බහු හෝසි කිරීම සිදු කළ නොහැකිය. අය වැය ලේඛනය සම්මත කරනු ලබන්නේ ද ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසිනි.

- (iv) මහජනතාවගේ දුක්ගැනවිලි විමසා බැලීම.
- (v) මන්ත්‍රීවරුන් පුහුණු කිරීම (අනාගත නායකයන් පුහුණු කිරීම)
- (vi) රාජාසන කථාව අනුමත කිරීම.
- (vii) ආණ්ඩුවට අවශ්‍ය බහුතරය සැපයීම.

□ කථානායකවරයා ද ඇතුළත්වේ.

ජාතික රාජ්‍ය සභාව සකස් කරන පනත් කෙටුම්පතක් නීති බවට පත් වන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ සභාපතිවරයා වන කථානායකවරයාගේ අවසාන අනුමැතිය සමගිනි.

ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ස්වාධිපත්‍යය (පරමාධිපත්‍යය)

● **ව්‍යවස්ථාදායකයේ ස්වාධිපත්‍යය (පරමාධිපත්‍යය) අර්ථ නිරූපණය**

“ස්වාධිපත්‍යය ව්‍යවස්ථාදායකයක් යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ වෙනත් ආයතනවල බලපෑමකින් හෝ සීමාවකින් තොරව නීති සම්පාදනයට හැකියාව ඇති ව්‍යවස්ථාදායකයක් ය.”

“ව්‍යවස්ථාදායකයේ අභිමතයට අනුව ඕනෑම නීතියක් සම්පාදනයට - සංශෝධනයට - නිශේධනය කිරීමට ව්‍යවස්ථාදායකය සතු පරම සහ අසීමිත අධිකාරී බලය ව්‍යවස්ථාදායක පරමාධිපත්‍යය යන්නෙන් අදහස් වේ.”

● **ස්වාධිපත්‍යය ව්‍යවස්ථාදායකයක් සතු ලක්ෂණ කිහිපයකි.**

- නීති සම්පාදනය සම්බන්ධයෙන් ව්‍යවස්ථාදායකයට සමාන හෝ උසස් ආයතනයක් නොවීම.
- ව්‍යවස්ථාදායකයේ නීති සම්පාදන බලය සීමා කරන වගන්ති ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ නොදැක්වීම.
- ව්‍යවස්ථාදායකයේ නීති සම්පාදන බලයට බලපෑම් කිරීමට නොහැකි වීම.

■ 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් නිර්මාණය කළ ව්‍යවස්ථාදායක ජාතික රාජ්‍ය සභාව ස්වාධිපත්‍යය (පරමාධිපත්‍යය) බලය හිමි ආයතනයකි. නිර්දේශන

1. නීති සම්පාදනය කිරීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට සමාන හෝ උසස් ආයතන නොවීම.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ නීති සම්පාදනය සඳහා පැවතුන ඒකම ආයතනය ජාතික රාජ්‍ය සභාව පමණි. එම නිසා එය ඉතා බලවත් ආයතනයක් විය. එනම්, එය නීති සම්පාදනය සම්බන්ධයෙන් ස්වාධිපති පරමාධිපත්‍යය බලය හිමි ආයතනය විය.

මෙම තත්ත්වය වඩාත් හොඳින් පැහැදිලි කිරීම සඳහා වර්තමාන 1978 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ විධිවිධාන දැක්විය හැකිය. 1978 ව්‍යවස්ථාව යටතේ නීති සම්පාදනයට ව්‍යවස්ථාදායක පාර්ලිමේන්තුවට අමතරව ජනමත විචාරණය ද භාවිතා කළ හැකිය. එම නිසා 1978 පාර්ලිමේන්තුව ස්වාධිපත්‍යය පාර්ලිමේන්තුවක් නොවේ.

2. ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු නීති සම්පාදන බලය සීමා කරන වගන්ති නොවීම.

ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ නීති සම්පාදන බලයට ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් සීමා පනවා නොමැත. එම නිසා ජාතික රාජ්‍ය සභාව බලවත් ආයතනයක් වේ. මේ තත්ත්වය වඩාත් හොඳින් පැහැදිලි කිරීම සඳහා 1947 සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ 29 (2) 29(3) උපවගන්ති සහ 1978 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 157 වගන්ති දැක්විය හැකිය. මෙම ආණ්ඩුක්‍රම දෙක තුළ නීති සම්පාදන බලයට සීමා පනවා තිබුණි.

3. ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු නීති සම්පාදන බලයට බලපෑම් නොවීම.

ජාතික රාජ්‍ය සභාව සකස් කරන පනත් කෙටුම්පත්වල ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය පරීක්ෂා කිරීමට සාමාන්‍ය අධිකරණ ආයතනවලට නොහැකිය. ඒ සඳහා ව්‍යවස්ථාධිකරණය නමින් විශේෂ අධිකරණ ආයතනයක් විය. ව්‍යවස්ථාධිකරණයට ජාතික රාජ්‍ය සභාව සකස් කරන පනත් කෙටුම්පත්වල ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය පරීක්ෂා කිරීමේ බලය දී තිබුණි. නමුත් ව්‍යවස්ථාධිකරණය විසින් නිශේධනය කළ පනත් කෙටුම් පතක් වුවද ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ 2/3 ක විශේෂ බහුතර අනුමැතියෙන් නීතියක් බවට පත් කළ හැකිය. මෙම ආකාරයට නීති සම්පාදන බලයට බලපෑම් නොවීය. මෙම තත්ත්වය නඩාත් හොඳින් හඳුනා ගැනීම සඳහා 1947 සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ ක්‍රියාත්මක වූ අධිකරණ ප්‍රතිනිරීක්ෂණ බලය දැක්විය හැකිය.

4. ජනතා පරමාධිපත්‍යය ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු කිරීම.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනුව ජනතා පරමාධිපත්‍යය සතු ඒකම ආයතනය වන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාවයි. එම නිසා එය බලවත් ආයතනයක් වේ.

5. ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ව්‍යවස්ථාදායක බලතල පමණක් නොව විධායක හා අධිකරණ බලතල ද එක් කිරීම.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 5 වන වගන්තියට අනුව ව්‍යවස්ථාදායකය පමණක් නොව විධායකය සහ අධිකරණ බලතල ද ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු කර තිබේ. එම වගන්තියේ දැක්වෙන ආකාරයට ජාතික රාජ්‍ය සභාව ව්‍යවස්ථාදායක කටයුතු සිදු කරන අතර විධායකය ලවා විධායක කාර්යයන් ද අධිකරණය ලවා අධිකරණ කාර්යයන් ද සිදු කරවයි. මෙම ආකාරයට ත්‍රිවිධ ආයතන සතු බලතල ව්‍යවස්ථාදායකයට සංකේන්ද්‍ර ගත කර තිබීම නිසා මෙය බවලත් ආයතනයක් වේ. 1978 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් පාර්ලිමේන්තුවට පවරා ඇත්තේ ව්‍යවස්ථාදායක බලතල පමණි.

6. ආපස්සට නීති පැනවීමේ බලය.

ඉතිහාසයට බලපාන ආකාරයෙන් නීති පැනවීමේ බලය ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතුය වෙනත් ආකාරයකින් දක්වන්නේ නම් ආපස්සට නීති පැනවීමේ බලය ජාතික රාජ්‍ය සභාව සතු වේ. ලොව ඇති කිසිදු ව්‍යවස්ථාදායක ආයතනයකට මෙම බලය හිමි කර දී තිබුණේ නැත.

මෙම කරුණු අනුව පැහැදිලි වන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාව විශාල බලතල ප්‍රමාණයක් සංකේන්ද්‍රණය වී ඇති ආයතනයක් බවයි. එම නිසා එය ස්වාධිපති පරමාධිපත්‍යය සහිත ව්‍යවස්ථාදායක ආයතනයක් ලෙස අර්ථකථනය කළ හැකිය.

තවදුරටත්, බලවත් වීමට බලපෑ හේතු

7. දෙවන මණ්ඩලයක් නොමැති වීම.

සාමාන්‍යයෙන් දෙවැනි මණ්ඩලයක් ස්ථාපනය කරනු ලබන්නේ පළමු සභාවේ බලතල කිසියම් ප්‍රමාණයකට සීමා කිරීමටය. මෙහි එවැනි මණ්ඩලයක් නොමැත.

8. කැබිනට් පාර්ලිමේන්තු ආණ්ඩුක්‍රමයක් වීම.

මෙවැනි ක්‍රමයක ව්‍යවස්ථාදායකයේ ආධිපත්‍යයක් පවතී.

9. සියළුම මන්ත්‍රීවරුන් ජනතා නියෝජිතයින් වීම.

ලංකාව තුළ ජනතාවගේ නියෝජිතයින්ගෙන් පමණක් සංවිධානගත වූ එකම ව්‍යවස්ථාදායකය වීම.

10. අධිකරණ ප්‍රතිනිරෂණ බලය අධිකරණයට නොමැති වීම. පූර්ව නිරීක්ෂණය පමණක් සිදු කළ හැකි වීම. එම තීරණ ද 2/3 කින් වෙනස් කළ හැකි වීම.

නාමික විධායකය - ජනාධිපතිවරයා

හැඳින්වීම:

කළුද : 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව පිහිටුවා ඇති නාමික විධායකය ජනාධිපතිවරයාය. ජනාධිපතිවරයා රාජ්‍යයේ නායකයා - විධායකයේ ප්‍රධානියා - සන්නද්ධ සේවාවන්හි සේනාධි නායකයා වේ. 1947 බ්‍රිතාන්‍ය රැජිනගේ නියෝජිතයා අග්‍රාණ්ඩුකාර ධුරය අහෝසි කරමින් 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය තුලදී නාමික විධායකය ජනාධිපති ධුරය ස්ථාපනය කළේය.

පත් කිරීම :

ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව ජනාධිපතිවරයා පත්කරනු ලබන්නේ අගමැතිවරයා විසිනි.

සුදුසුකම් :

ජනාධිපති ලෙස තේරී පත්වීමට අදාළ සුදුසුකම් ලෙස ව්‍යවස්ථාවේ දක්වා තිබෙන්නේ,

“ජාතික රාජ්‍යය සභාවට මන්ත්‍රීන් තෝරන මැතිවරණයක දී ඡන්ද බලය හිමි කවර හෝ පුරවැසියෙකු ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ජනාධිපති ධුරය සඳහා අගමැති විසින් නම් කළ හැක්කේ ය.”

ජනාධිපති ලෙස නම් කළ පුද්ගලයා අභියාචනාධිකරණයේ ප්‍රධාන විනිශ්චකාර වරයා හෝ එම අධිකරණයේ වෙනත් විනිශ්චකාරවරයෙකු ඉදිරියේ දිවුරුම් දී ජනාධිපති ධුරයේ වැඩ භාර ගනී.

නිල කාලය :

1972 නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයාගේ නිල කාලය වසර 4 කි. නමුත් මීට පෙර ජනාධිපති ධුරය හිස්විය හැකි අවස්ථා පවතී. ජනාධිපතිවරයා මිය යාම - ජනාධිපතිවරයා ඉල්ලා අස්වීම - මානසික හෝ ශාරීරික දුර්වලතාවයකින් පෙළීම නිසා ඉවත් කිරීම .

ඉවත් කිරීම:

නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා ඉවත් කිරීම සඳහා ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ 2/3 ක අනුමැතිය මතින් ජනාධිපතිට විරුද්ධව විශ්වාස භංග යෝජනාවක් සම්මත විය යුතු ය.

ජනාධිපතිවරයා:

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යටතේ ප්‍රථම නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා වන්නේ විලියම් ගොපල්ලවය.

■ ජනාධිපතිවරයාගේ කාර්ය හා බලතල.

1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව නාමික විධායකය ජනාධිපතිවරයා වෙත ව්‍යවස්ථාදායක - විධායක - අධිකරණ යන ත්‍රිවිධ අංශ සතු බලතල හිමි වේ. මෙම බලතල ක්‍රියාවට නැංවිය යුත්තේ දේශපාලන විධායකයේ නායකයා හා අගමැතිගේ උපදෙස් මතය.

● ව්‍යවස්ථාදායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල (භූමිකාව)

(i) ව්‍යවස්ථාදායකය ජාතික රාජ්‍ය සභාව කැඳවීම - කල්දැමීම - විසුරුවා හැරීම.

ජනාධිපතිවරයා විසින් ව්‍යවස්ථාදායක ජාතික රාජ්‍ය සභාව කැඳවීම - කල්දැමීම හා විසුරුවා හැරීම සිදු කරයි. ඒ අගමැතිගේ උපදෙස් අනුවය. මෙහි විසුරුවා හැරීම සම්බන්ධයෙන් අගමැතිගේ යෝජනා ව්‍යවස්ථාවේ (100 වගන්තියට) අනුව ප්‍රතික්‍ෂේප කිරීමට ද ජනාධිපතිවරයාට හැකිය.

(ii) විශේෂ අවස්ථාවල ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මූලසූත ගැනීම.

සාමාන්‍යය තත්ත්වය තුළ ව්‍යවස්ථාදායක ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මූලසූත දරනු ලබන්නේ එහි සභාපති කථානායකතුමාය. නමුත් වාර ආරම්භක සභාවාරයේදී හා අනෙකුත් විශේෂ අවස්ථාවන්හිදී නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා එහි මූලසූත ගනී.

● විධායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල (භූමිකාව)

(i) අගමැති පත් කිරීම.

අගමැති පත් කිරීම නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා සතු වැදගත්ම විධායක කාර්ය වේ. අගමැතිගේ උපදෙසකින් තොරව සිදු කරනු ලබන විධායක කාර්යක් ලෙස ද මෙය හඳුනාගත හැකිය. ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ වැඩි දෙනාගේ විශ්වාසය දිනාගත් මන්ත්‍රීවරයා අගමැති ලෙස පත් කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට සිදු වේ.

(ii) අමාත්‍ය මණ්ඩලයට පත් කිරීම.

අගමැතිවරයා විසින් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළින් තෝරා දෙන මන්ත්‍රීවරුන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට පත් කරනු ලබන්නේ ජනාධිපතිවරයා විසිනි.

(iii) රාජාසන කථාව කියවීම.

රාජාසන කථාව (ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති) ප්‍රකාශනය ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ඉදිරිපත් කරනු ලබන්නේ ජනාධිපතිවරයා විසිනි.

(iv) රාජ්‍යසේවා උපදේශන මණ්ඩලයට සාමාජිකයින් පත් කිරීම.

(v) උසස් රාජ්‍යය නිලධාරීන් පත් කිරීම.

(අමාත්‍යාංශ වල ලේකම්වරු - ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ලේකම් වරයා - අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ ලේකම් වරයා - නීතිපතිවරයා - විගණකාධිපතිවරයා - මැතිවරණ කොමසාරිස් - වෙනත් කොමසාරිස්වරු)

(vi) යුද්ධය හා සාමය ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.

(vii) ත්‍රිවිධ හමුදාපතිවරු පත් කිරීම.

(viii) පොලිස්පති පත් කිරීම.

(ix) විදේශ සම්බන්ධතා

(තානාපතිවරු පත් කිරීම - පත්කර එවන ලද තානාපතිවරු පිළිගැනීම - විදේශීය ධූතයන් පත් කිරීම - පත් කර එවන ලද විදේශ ධූතයන් පිළිගැනීම)

(x) හදිසි අවස්ථාව ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.

(xi) රාජ්‍ය මුද්‍රාව ළඟ තබා ගැනීම.

● අධිකරණ අංශයේ කාර්ය හා බලතල (භූමිකාව)

- (i) උසස් අධිකරණ ආයතන වලට විනිසුරුවන් පත් කිරීම.
- (ii) අධිකරණ සේවා උපදේශන මණ්ඩලයට හා අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයට සාමාජිකයින් පත් කිරීම.
- (iii) වරදකරුවන්ට සමාව දීම - දඬුවම් කල් දැමීම - දඬුවම් ලිහිල් කිරීම.
- (iv) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම.
- (v) නීතිපතිවරයා පත් කිරීම.
- (vi) වරදකරුවන්ට නියම කරන ලද දඬුවමක් හෝ වස්තු රාජ සන්තක කිරීමක් මුළු මනින්ම හෝ තනි කොටසක් නිශ්ප්‍රභා කිරීම.

● වාරිත්‍රානුකූල බලතල.

- (i) නඩු පැවරීමෙන් නිදහස් වීම.
- (ii) නම්බුනාම පිරිනැමීම.

- (iii) වැදගත් උත්සව වලට සහභාගී වීම.
- (vi) වැදගත් රාජ්‍ය හා ආගමික උත්සව සම්බන්ධයෙන් ප්‍රකාශන නිකුත් කිරීම.
- (v) ජාතිය ඇමතීම.

මේ ආකාරයට නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා විශාල බලතල ප්‍රමාණයක් හිමි වෙයි. නමුත් මෙම බලතල හා කාර්යයන් ක්‍රියාවට නැංවිය යුත්තේ දේශපාලන විධායකයේ නායකයා අගමැතිගේ උපදෙස් හා තීරණ අනුවය. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 100 වගන්තියට අනුව පමණක් අගමැතිගේ උපදෙස් නොසලකා හරිමින් ජනාධිපතිවරයාට ක්‍රියාත්මක විය හැකිය.

100 වගන්තිය :- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ පළමු වාරයේ දී ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනය ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් ප්‍රතික්ෂේප කරනු ලැබුව හොත් එසේ ප්‍රතික්ෂේප කර පැය හතළිස් අටක් ගත වන්නට පෙර ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හරින ලෙස අගමැතිවරයා ජනාධිපතිවරයාට උපදෙස් දෙනු ලැබුව ද ජනාධිපතිවරයා ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හැරීමට තීරණය නොකළ හොත් එවිට අගමැතිවරයා සිය ධුරයෙන් ඉල්ලා අස්වූවක් ලෙස සැලකේ.

කැබිනට් මණ්ඩලය

හැඳින්වීම.

මොකක්ද : 1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව ස්ථාපනය කර ඇති දේශපාලන විධායකය - ක්‍රියාකාරී විධායකය - සත්‍ය විධායකය කැබිනට් මණ්ඩලයයි.

සංයුතිය :

කැබිනට් මණ්ඩලයේ සංයුතිය අගමැති ප්‍රමුඛ අමාත්‍යාංශභාර ජ්‍යෙෂ්ඨ අමාත්‍යවරුන්ගෙන් සමන්විත වන්නේ ය. මෙහි සාමාජික ප්‍රමාණය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ නිශ්චිතව දැක්වුවේ නැත. එය තීරණය කරන ලද්දේ අගමැතිවරයා විසිනි.

පත් කිරීම :

කැබිනට් මණ්ඩලය පත් කිරීමේ මූලික අධියර වන්නේ අගමැති පත් කිරීමයි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ වැඩිම දෙනාගේ විශ්වාසය දිනාගත් මන්තීවරයා නාමික විධායක ජනාධිපති වරයා විසින් අගමැති ධුරයට පත් කළ යුත්තේ ය. පසුව අගමැතිගේ උපදෙස් මත කැබිනට් අමාත්‍යවරු ජනාධිපති විසින් පත් කරනු ලබයි.

කොන්දේසි :

අමාත්‍ය මණ්ඩලය තුළ මුදල් අමාත්‍යවරයෙක් හා අධිකරණ අමාත්‍යවරයෙක් නියත ලෙසම සිටිය යුත්තේ යැයි කොන්දේසි දමා තිබුණි.

නිලකාලය :

කැබිනට් මණ්ඩලයේ නිලකාලය වසර 6 කි.

ඉවත් කිරීම:

නිලකාලය අවසන් වීමට පෙර කැබිනට් මණ්ඩලය ඉවත් කළ හැකිය. ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ සම්මත කරන විශ්වාස භංග යෝජනාවකින් කැබිනට් මණ්ඩලය ඉවත් වන්නේ ය.

තවදුරටත්,

- අගමැතිවරයා ඉල්ලා අස්වූ විට හෝ මිය ගිය විට අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසිර ගිය සේ සලකයි.
- ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනය ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ සම්මත නොවූහොත් අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසිරගිය සේ සැලකේ.
- ආණ්ඩුවේ විසර්ජන කෙටුම්පත (අයවැය ලේඛනය) ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් සම්මත නොකළ විට අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසිර ගිය ලෙස සලකනු ලබයි.

■ **කැබිනට් මණ්ඩලයේ කාර්ය හා බලතල (හුම්කාව)**

1. ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති තීරණය කිරීම.

කැබිනට් මණ්ඩලය ප්‍රතිපත්ති සාකච්ඡා කරන සහ ඒවා තීරණය කරන සභාවකි. දේශීය හා විදේශීය වශයෙන් වැදගත් සෑම ප්‍රතිපත්තියක්ම මෙහි දී සාකච්ඡාවට ලක් කරයි. ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති තීරණය කිරීමට අදාළව සිදු කරන වැදගත් කාර්යන් තුනකි.

- ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනය සකස් කිරීම.
- අයවැය ලේඛනය සකස් කිරීම
- ව්‍යවස්ථාදායකය සකස් කරන නීති පවා මූලිකව තීරණය කිරීම.

2. නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.

කැබිනට් මණ්ඩලය නීති ක්‍රියාත්මක කරයි. ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් සම්පාදිත නීති ක්‍රියාත්මක කරන්නේ කැබිනට් මණ්ඩලය විසිනි. වෙනත් ලෙසකට දක්වන්නේ නම් කැබිනට් මණ්ඩලය මූලිකව තීරණය කර ව්‍යවස්ථාදායකය ලවා සම්පාදනය කරවා ගත් නීති කැබිනට් මණ්ඩලය විසින් ක්‍රියාත්මක කරයි.

3. පරිපාලන කටයුතු විධිමත් කිරීම.

රාජ්‍යයේ කටයුතු විවිධ දෙපාර්තමේන්තු, අමාත්‍යාංශ වලට බෙදා දක්වමින් එම දෙපාර්තමේන්තු අතර සම්බන්ධතාවය පවත්වා ගැනීම. එම දෙපාර්තමේන්තු අතර ඇතිවන ගැටුම් කළමනාකරණය කරමින් පරිපාලන කටයුතු විදිමත් කිරීම කැබිනට් මණ්ඩලයේ කාර්යභාරයකි.

තවදුරටත්,

4. මුදල් තීරණය කිරීම.

කුමන ආකාරයේ බදු පැනවිය යුතු ද, එම බදු කෙසේ අයකර ගත යුතු ද එම මුදල් කෙසේ වැය කළ යුතු ද යන්න කැබිනට් මණ්ඩලය තීරණය කරයි. බදු පැනවීම - බදු අහෝසි කිරීම - බදු සංශෝධනය ආදිය තීරණය කරනු ලබන්නේ කැබිනට් මණ්ඩලය විසිනි.

5. රාජ්‍ය සේවය සම්බන්ධ බලතල හා කාර්යයන්

6. අධිකරණය සම්බන්ධ බලතල හා කාර්යයන්

- සාමූහික වගකීමේ ප්‍රතිපත්තිය.
(N.B සාමූහික වකීමේ ප්‍රතිපත්තිය හඳුන්වන්න.)

මෙම 1972 කැබිනට් මණ්ඩලය තුළ ද සාමූහික වගකීමේ ප්‍රතිපත්තිය හොඳින් ආරාක්ෂා වූයේ නැත. ඊට බලපෑ ප්‍රධානතම හේතුව වූයේ සභාග ආණ්ඩු නිර්මාණය වීමයි.

නිදර්ශන :- එස්.ඩබ්.ආර්.ඩී බණ්ඩාරනායක මහතාට අපහසු වන පරිදි සිදු කළ ප්‍රකාශයක් හේතු කොට ගෙන සිරිමාවෝ මැතිණිය එන්.එම්. පෙරේරා කොල්වින් ආර් සිල්වා , ලෙස්සි ගුණවර්ධන යන අමාත්‍යවරු කැබිනට් මණ්ඩලයෙන් ඉවත් කිරීම.

අ ගමැතිවරයා

හැඳින්වීම:

කවුද : 1972 ආණ්ඩුක්‍රමයට අනුව අගමැතිවරයා, ආණ්ඩුවේ නායකයා - කැබිනට් මණ්ඩලයේ නායකයා වන්නේ ය.

පත් කිරීම :

ආණ්ඩුවේ නායකයා වන අගමැතිවරයා පත් කරනු ලබන්නේ රාජ්‍යයේ නායකයා වන ජනාධිපතිවරයා විසිනි. ජනාධිපති වරයා විසින් ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ වැඩිම දෙනාගේ විශ්වාසය දිනාගත් මන්ත්‍රීවරයා අගමැතිවරයා ලෙස පත් කරයි.

“ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ යම් කිසි මන්ත්‍රීවරයෙකු කෙරෙහි ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ විශ්වාසය උපරිමෙන් ඇතැයි ජනාධිපතිවරයා කල්පනා කෙරේ ද, ජනාධි පතිවරයා විසින් ඒ මන්ත්‍රීවරයා අගමැති ධුරට පත් කළ යුත්තේ ය.”

වග - 92 (2)

අගමැතිවරු පත් කරනු ලබන අවස්ථා කිහිපයකි.

- මහමැතිවරණයකට පසු
- විශ්වාසභාංග යෝජනාවකින් අගමැතිවරයා ඉවත් කළ විට
- අගමැතිවරයා ඉල්ලා අස්වීම හෝ මිය යෑම

නිලකාලය :

අගමැතිවරයාගේ නිල කාලය වසර 6 කි. ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ සම්මත කරනු ලබන විශ්වාස භංග යෝජනාවක් මගින් නිලකාලය අවසන් වීමට පෙර ද අගමැතිවරයා ඉවත් කළ හැකිය.

අගමැතිවරු:

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමයට අදාළව අගමැති ධුර හෙබ වූ අගමැතිවරුන්, සිරිමාවෝ බණ්ඩාරණායක මැතිනිය - ජේ.ආර්. ජයවර්ධන මහතා.

■ අගමැතිවරයාගේ කාර්ය හා බලතල.

අගමැතිවරයාට ව්‍යවස්ථාදායක - විධායක - අධිකරණ යන ත්‍රිවිධ ආයතන සතුව බලතල පවතී. නාමික විධායකය විසින් ක්‍රියාත්මක කරන බොහෝ බලතල මූලිකව තීරණය කරනු ලබන්නේ අගමැතිවරයාය. එම නිසා එම බලතල අගමැතිවරයාට හිමි බලතල ලෙසද අර්ථකතනය කළ හැකිය.

● ව්‍යවස්ථාදායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල (භූමිකාව)

(i) ජාතික රාජ්‍ය සභාව කැඳවීම - කල්දැමීම - විසුරුවා හැරීම .

ජාතික රාජ්‍ය සභාව කැඳවීම - කල්දැමීම - විසුරුවා හැරීම ජනාධිපතිවරයා විසින් සිදු කරයි. නමුත් එය මූලිකව තීරණය කරනු ලබන්නේ අගමැතිවරයාය. එම නිසා එය අගමැති සතු කාර්ය හා බලතලයක් ලෙස ද අර්ථකතනය කළ හැකිය. නමුත් අගමැති ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසුරුවා හරින ලෙස ගෙන එන තීරණය ක්‍රියාත්මක නොකර සිටීමට ජනාධිපතිවරයාට හැකි අවස්ථා කිහිපයක් පවතී.

නිදර්ශන :: - ජාතික රාජ්‍ය සභාව වෙත ඉදිරිපත් කරන ලද විසර්ජන කෙටුම්පත (අයවැය ලේඛනය) ජාතික රාජ්‍ය සභාව සම්මත නොකළ විට.

- රජයට විරුද්ධව ගෙන එන ලද විශ්වාස භංග යෝජනාවක් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ සම්මත වූ විට.
- ආණ්ඩුවේ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනය (රාජ්‍යසභා කථාව) පළමු වාරයේ දී හැර අන්වාරයක ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ දී ප්‍රතිකේෂප වූ අවස්ථාවක.

(ii) ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළින් තමාට අවශ්‍ය නීති සකස් කරවා ගැනීම.

(iii) ජාතික රාජ්‍ය සභාව අවශ්‍ය පරිදි මෙහෙය වීමට හා පාලනයට හැකි වීම.

(iv) ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ලේකම්වරයා පත් කිරීම.

● විධායක අංශයේ කාර්ය හා බලතල (භූමිකාව).

(i) ජනාධිපතිවරයා පත් කිරීම.

රාජ්‍යය නායකයා - විධායකයේ ප්‍රධානියා - සන්නද්ධ සේවාවන්හි සේනාධි නායක නාමික විධායක ජනාධිපති වරයා පත් කරනු ලබන්නේ අගමැතිවරයා විසිනි. මෙය වෙනත් ආණ්ඩුක්‍රමයක දක්නට නොලැබෙන සුවිශේෂී තත්ත්වයකි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රීවරුන් තේරීමේ මැතිවරණයක දී ඡන්ද බලය හිමි කවර වූ හෝ පුරවැසියෙක් නාමික විධායක ධුරයට පත් කිරීමට අගමැතිවරයාට හැකිය.

(ii) කැබිනට් මණ්ඩලයේ නායකයා වීම.

(iii) කැබිනට් මණ්ඩලයේ අමාත්‍යවරු පත් කිරීම - මාරු කිරීම - ඉවත් කිරීම හා ඔවුන්ගේ විෂයන් තීරණය කිරීම.

- (vi) කැබිනට් මණ්ඩලය තමාට අවශ්‍ය ආකාරයට මෙහෙය වීම හා පාලනය කිරීම.
- (v) යුද්ධය හා සාමය ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
- (vi) රජයේ උසස් නිලධාරීන් පත් කිරීම.
(නීතිපති - විගණකාධිපති - මැතිවරණ කොමසාරිස්)
- (vii) ත්‍රිවිධ හමුදාපතිවරු පත් කිරීම තීරණය කිරීම.
- (viii) රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම.
- (ix) රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම.
- (x) තානාපතිවරු පත් කිරීම - පත් කර එවන ලද තානාපතිවරු පිළිගැනීම.
- (xi) විදේශීය ධූතයන් පත් කිරීම.
- (xii) අමාත්‍යාංශවල ලේකම්වරු පත් කිරීම හා මාරු කිරීම.
- (xiii) අමාත්‍යමණ්ඩලයේ ලේකම්වරයා පත් කිරීම.

● අධිකරණ අංශයේ කාර්ය හා බලතල (හමිකාව)

- (i) උසස් අධිකරණ ආයතන වලට විනිශ්චකාරවරු පත් කිරීම.
- (ii) අග්‍රවිනිශ්චකාරවරයා පත් කිරීම.
- (iii) අධිකරණ සේවා උපදේශන මණ්ඩලයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම.
- (vi) ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම.
- (v) වරදකරුවන්ට සමාව දීම.

මෙම ආකාරයට අගමැතිවරයාට ව්‍යවස්ථාදායක විධායක අධිකරණ අංශ සතුව අති මහත් කාර්ය හා බලතල ප්‍රමාණයක් පවතී. බලතල අගමැතිවරයා විසින් තීරණය කරනු ලබයි. ජනාධිපතිවරයා විසින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන්නේ ය.

၈ ပီဝ် ခိဝ်ယကယ

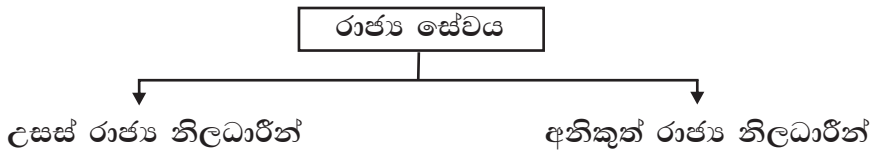
● රාජ්‍ය සේවය හැඳින්වීම.

රජයේ සේවකයින් යනු, මැති ඇමතිවරුන් හැර රජයේ සේවය සම්බන්ධයෙන් වැටුප් ලබන පුද්ගලයන් ය.

නිදර්ශන :- 1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව ජනාධිපතිවරයා - ජනාධිපතිවරයාගේ කාර්ය මණ්ඩලය - ඇමතිවරු - පාර්ලිමේන්තු ලේකම්වරු - කථානායක - ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ නිලධාරීන් - රාජ්‍යසේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන් - රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයන් හැර රජයේ සේවය සම්බන්ධයෙන් වැටුප් ලබන අය රාජ්‍යයේ සේවකයන් ලෙස අර්ථකතනය කළ හැකිය.

රාජ්‍ය සේවය ස්ථීර විධායකය වේ. ආණ්ඩුවේ තීරණ - ප්‍රතිපත්ති ජනතාව අතර ක්‍රියාවට නගනු ලබන්නේ රාජ්‍ය සේවකයින් ය. එම නිසා එය විධායකයක් වේ. ආණ්ඩු නිතර වෙනස් වුව ද රාජ්‍ය සේවය ස්ථාවරව පවතී. එම නිසා එය ස්ථීර සංස්ථාවකි. එම නිසා රාජ්‍ය සේවය ස්ථීර විධායකය ලෙස හඳුන්වයි.

● රාජ්‍ය සේවයේ ස්ථර දෙකක් පවතී.

01. උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන්.

උසස් රජයේ නිලධාරීන් හැඳින්වීම.

උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන් ලෙස හඳුනාගනු ලබන්නේ, නීතිපතිවරයා - ත්‍රිවිධ හමුදාපතිවරු - පොලිස් සේවයේ ප්‍රධානීහු - අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ ලේකම්වරයා - අමාත්‍යාංශවල ලේකම්වරු - මැතිවරණ කොමසාරිස් - විගනකාධිපතිවරයා - ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ලේකම්වරයා.

උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ වගකීම් හා කාර්යන්.

උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ වගකීම් හා කාර්යයන්, එනම් පත් කිරීම් - මාරු කිරීම් - ඉවත් කිරීම් - විනය පාලනය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් ජනාධිපතිවරයාට පවරා තිබුණි. එය අගමැතිගේ උපදෙස්මත ක්‍රියාවට නැංව්විය යුතු ය.

02. අනිකුත් රජයේ නිලධාරීන්

අනිකුත් රජයේ නිලධාරීන් හැඳින්වීම.

ඉහතින් දක්වන ලද රජයේ උසස් නිලධාරීන් හැර සෙසු රජයේ සේවකයින් අනිකුත් රජයේ සේවකයින් ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

අනිකුත් රජයේ නිලධාරීන්ගේ වගකීම් හා කාර්යයන්.

අනිකුත් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ වගකීම් හා කාර්යයන් එනම්, පත් කිරීම - මාරු කිරීම - ඉවත් කිරීම විනය පාලනය ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලය සතු කර තිබුණි. ඒ සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලය ජාතික රාජ්‍ය සභාවට වගකිව යුතු වන්නේ ය. රාජ්‍ය සේවය සම්බන්ධ වගකීම් හා කාර්යයන් අමාත්‍ය මණ්ඩලය සතු කිරීම නිසා 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ ස්වාධීන රාජ්‍ය සේවයක් නිර්මාණය නොවීය.

අනිකුත් රාජ්‍ය සේවකයින්ගේ වගකීම් හා කාර්යයන් එනම්, පත් කිරීම - මාරු කිරීම - ඉවත් කිරීම - විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට උපදෙස් දීමට මණ්ඩල දෙකක් නිර්මාණය කර තිබුණේ ය.

- i රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලය.
- ii රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලය.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලය.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලය හැඳින්වීම.

උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ හැර අනෙකුත් රාජ්‍ය සේවකයින්ගේ පත් කිරීම හා මාරු කිරීම සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ස්ථාපනය කළ මණ්ඩලය රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩල යයි.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ සංයුතිය.

මෙම මණ්ඩලයේ සාමාජිකයින් 03 කි. ජනාධිපතිවරයා විසින් ඇමතීමේ උපදෙස් මත මෙම පත් කිරීම් සිදු කරයි. ජනාධිපතිවරයා විසින් එක් අයෙක් සභාපතිවරයා ලෙස නම් කරයි. අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් ලේකම් වරයා තෝරාපත් කරයි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රී වරුන්ට - රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයින්ට - රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට මෙම මණ්ඩලයේ සාමාජිකත්වය ලබා නොදෙන්නේ ය.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ නිල කාලය.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ සාමාජිකයින්ගේ නිල කාලය වසර 4 කි. සාමාජිකයකු ඉල්ලා අස්වීම - ඉවත් කිරීම - මිය යාම වැනි හේතු මත පුරප්පාඩු ඇතිවුවහොත් ඉතිරි නිලකාලය සඳහා සාමාජිකයකු ජනාධිපතිවරයා විසින් පත් කරයි.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ වැටුප් (වේතන)

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තීරණය කරයි. වැටුප් ඒකාබන්ධ අරමුදලෙන් ගෙවිය යුතු ය. සේවා කාලය තුළ වැටුප් අඩු නොකල යුත්තේ ය.

රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ කාර්ය හා බලතල

- (i) රජයේ සේවකයින් පත් කිරීම් හා මාරු කිරීම් සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම.

රාජ්‍ය සේවකයින් පත් කිරීම් හා මාරු කිරීම් සම්බන්ධ බලතල අමාත්‍ය මණ්ඩලය සතු විය. අමාත්‍ය මණ්ඩලයට එම බලතලය එක් අමාත්‍යවරයෙකුට පැවරීමේ හැකියාව තිබුණි. එසේ අමාත්‍යවරයෙකු වෙත පවරන ලද රාජ්‍ය සේවකයින් පත් කිරීමේ හා මාරු කිරීමේ බලතල ක්‍රියාවට නැන්විය යුත්තේ රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ නිර්දේශ ලබාගැනීමෙන් පසුවය.

අමාත්‍යවරයා සතු එම බලතල අමාත්‍යමණ්ඩලයේ අනුමැතිය මත රාජ්‍ය නිලධාරියෙකු වෙත පැවරීමේ හැකියාව තිබුණි.

(N.B) 1947 ඔක්තෝබර්, රාජ්‍යසේවා කොමිෂන් ආචාර්ය සේ කිරීම් - මාරු කිරීම් - ඉවත් කිරීම් හා විභාග ආලෝකය ඔබ්බෙන් බලතල රාජ්‍ය නිලධාරියෙකුට පැවරීමේ බලය තිබුණි. ආලෝක 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයට එවැනි බලයක් භාග්‍ය. එම බලය ඊළඟ ආණ්ඩුවේ අමාත්‍ය මණ්ඩලයට. අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් යම් අමාත්‍යවරයෙකුට ආණ්ඩු කොමිෂන් හා මාරු කිරීම් ඔබ්බෙන් බලයක් පවරා දුන් බලතල අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය මත රාජ්‍ය නිලධාරියෙකුට පැවරීමේ අවකාශය තිබුණි.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලය.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලය හැඳින්වීම.

උසස් රාජ්‍ය නිලධාරීන් හැර අනිකුත් රාජ්‍ය සේවකයින්ගේ ඉවත් කිරීම් හා විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ස්ථාපනය කළ මණ්ඩලය රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයයි.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ සංයුතිය.

මෙම මණ්ඩලයේ සාමාජිකයින් 03 කි. ජනාධිපතිවරයා විසින් අගමැතිගේ උපදෙස් මත පත් කරයි. මෙහි සභාපතිවරයෙක් වන්නේ ය. ලේකම්වරයෙකු අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් තෝරාපත් කරයි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රීවරුන්ට - රාජ්‍ය සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ සාමාජිකයින්ට- රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට මෙම මණ්ඩලයේ සාමාජිකත්වය ලබා ගත නොහැකිය.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ නිලකාලය.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ සාමාජිකයෙකුගේ නිලකාලය වසර 4 කි. සාමාජිකයෙකු ඉල්ලා අස්වීම - මිය යාම - ජනාධිපති විසින් ඉවත්කිරීම වැනි හේතු මත පුරප්පාඩුවුවහොත් ඒ සඳහා නව සාමාජිකයෙකු ඉතිරි නිලකාලය සඳහා ජනාධිපති විසින් තෝරාපත් කරන්නේ ය.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ වැටුප් (වේතන).

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව විසින් තීරණය කරයි. ඒකාබද්ධ අරමුදල මගින් ගෙවිය යුතු ය. සේවාකාලය තුළ වැටුප් අඩු නොකළ යුත්තේ ය.

රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ කාර්ය හා බලතල.

- (i) රාජ්‍ය සේවකයින් ඉවත් කිරීම හා විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍යමණ්ඩලයට නිර්දේශය ඉදිරිපත් කිරීම.

රාජ්‍ය සේවකයින් ඉවත් කිරීම හා විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් බලතල අමාත්‍ය මණ්ඩලය සතුවිය. අමාත්‍ය මණ්ඩලයට එම බලතල එක් අමාත්‍යවරයෙකුට පැවරීමේ හැකියාව තිබුණි. එවැනි බලතල සහිත අමාත්‍යවරයෙකු එම බලතල ක්‍රියාවට නැංවිය යුත්තේ රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයේ නිර්දේශ අනුව පමණි.

අමාත්‍යවරයා සතු එම බලතල අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය මත රාජ්‍ය නිලධාරියෙකු වෙත පැවරීමේ හැකියාව පැවතුණි.

(N.B) 1947 ජනවාරි රාජ්‍ය සේවා කොමිෂන් ආචාර්ය කිරීමේ මාරු කිරීම - ඉවත් කිරීම හා විනය පාලනය සම්බන්ධ බලතල රාජ්‍ය නිලධාරියෙකුට අවර්ණිත බලයක් බවට පත්විය. එම රාජ්‍ය සේවා විනය මණ්ඩලයට ඒවැනි බලයක් නොමැත. ඒම බලය ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ය. අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් යම් අමාත්‍යවරයෙකුට ඉවත් කිරීමේ හා විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අවරා දුන් බලතල අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය මත රාජ්‍ය නිලධාරියෙකුට අවර්ණිත බවට පත්විය.

මෙම ආකාරයට 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ අමාත්‍ය මණ්ඩලයට රාජ්‍ය සේවය සම්බන්ධ වගකීම් හා කාර්යයන් පවරා තිබුණේ ය. එම නිසා ස්වාධීන රාජ්‍ය සේවයක් නිර්මාණය නොවීය.

රාජ්‍ය සේවය ස්වාධීනවීමේ වාසි

- 1. රාජ්‍ය සේවකයින්ට ආණ්ඩුවේ වැඩ කටයුතු අකාර්යක්ෂම කිරීමට කඩාකප්පල් කිරීම නොහැකි වීම.
- 2. ආණ්ඩුව හා ඒකාබද්ධ වූ රාජ්‍ය සේවයක් නිර්මාණය වීම.

රාජ්‍ය සේවය ස්වාධීනවීමේ අවාසි

- 1. පීඩාකාරී බලපෑම්වලින් යුක්ත රාජ්‍ය සේවයක් නිර්මාණය වීම.
- 2. රාජ්‍ය සේවකයින් විවිධ දේශපාලන පලිගැනීම්වලට ලක් විය හැකි වීම.

අ ධකරණ

අධිකරණය.

● අධිකරණය හැඳින්වීම.

ව්‍යවස්ථාදායකය විසින් සම්පාදිත විධායකය විසින් ක්‍රියාත්මක නති විනිශ්චය කරනු ලබන්නේ අධිකරණයයි. 1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ 121 වගන්තියට අනුව යුක්තිය පසඳලීම පිණිසත්, කාර්මික හා වෙනත් ආරවුල් විසඳීම හා නිරාකරණය පිණිසත් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට යටත්ව අධිකරණ ස්වභාවයක් ගත් හෝ අර්ධ අධිකරණ ස්වභාවයක් ගත් ආයතන පිහිටු වීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට බලය ඇත්තේ ය.

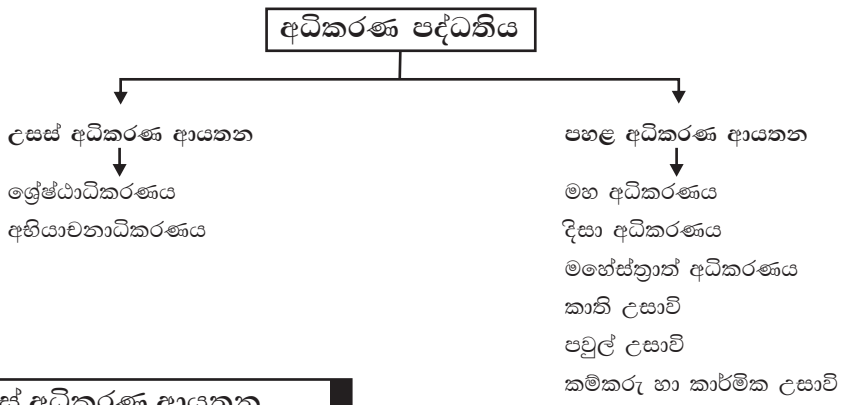
1972 අධිකරණය ස්ථාපනය කිරීමට අදාළ පනත් කිහිපයකට නිදසුන්.

- 1973 අංක 44 දරණ යුක්තිය පසඳලීමේ පනත.
- කාර්මික ආරවුල් නිරාකරණය කිරීමේ පනත
- මුස්ලිම් විවාහ හා දික්කසාද පනත.

(N.B) 1947 ජනප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ අවසාන අභියාචනාධිකරණ බලය බ්‍රිතාන්‍යයන් විසින් පවතින බවට පත්ව තිබුණි. 1972 ජනප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ආණ්ඩුක්‍රමයට යටතේ ඒවා ලාභාලී උසස් අධිකරණ ආයතන වෙත භිමිකර දුන්.

● අධිකරණ පද්ධතිය තුළ ප්‍රධාන ස්ථර දෙකක් හඳුනාගත හැකිය.

1973 අංක 44 දරණ යුක්තිය පසඳලීමේ පනත මගින් ස්ථාපනය කර ඇති අධිකරණ පද්ධතිය.

01. උසස් අධිකරණ ආයතන

උසස් අධිකරණ ආයතන හැඳින්වීම.

1972 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුව ස්ථාපනය කර තිබුණු උසස් අධිකරණ ආයතන වන්නේ ශ්‍රේණියාධිකරණය - අභියාචනාධිකරණය යි. 1947 තුළ අවසාන අභියාචනාධිකරණ බලය බ්‍රිතාන්‍යයන් ප්‍රීති කවුන්සිලය මත රඳවා තිබුණි. නමුත් 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය මගින් එය ශ්‍රේණියාධිකරණය සතු කරන ලද්දේ ය.

02. පහළ අධිකරණ ආයතන

පහළ අධිකරණ ආයතන හැඳින්වීම.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව අනුව ක්‍රියාත්මක වූ පහළ උසාවි වන්නේ මහ අධිකරණය - දිසා අධිකරණය - මහේස්ත්‍රාත් අධිකරණය - කාති උසාවි - පවුල් උසාවි - කම්කරු හා කාර්මික උසාවි ය.

අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය.
(N.B ආණ්ඩුවේ tute එක අධ්‍යයනය කරන්න)

- අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය යනු කුමක්දැයි හැඳින්වීම.

අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ ව්‍යවස්ථාදායකයේ හා විධායකයේ බලපෑමකින් - මැදිහත්වීමකින් - ඇඟිලි ගැසීමකින් තොරව අධිකරණයට නීති විනිශ්චය කිරීමට ඇති හැකියාවයි. අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය රටක කටයුතු සාධාරණව සිදුවීමට විශේෂයෙන් බලපායි.

- අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය ඇති කිරීම සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග.

අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය ඇති කිරීමට පියවර ගනු ලබන ප්‍රධාන අංශ කිහිපයකි.

විනිශ්චකාරවරු පත් කරන ආකාරය	-	(පත්කිරීම)
විනිශ්චකාරවරුන්ගේ සේවා කාලය	-	(සේවාකාලය)
විනිශ්චකාරවරු ඉවත් කිරීම	-	(ඉවත් කිරීම)
විනිශ්චකාරවරුන්ගේ වැටුප්	-	(වැටුප්)

- 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය.

උසස් අධිකරණ ආයතනවල ස්වාධීනත්වය

1972 ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ ක්‍රියාත්මක වූ උසස් අධිකරණ ආයතන වන ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය හා අභියාචනාධිකරණයේ ස්වාධීනත්වය සඳහා ගෙන තිබූ විධිවිධාන කිහිපයකි.

- පත් කිරීම -- උසස් අධිකරණ ආයතනවලට විනිශ්චකාරවරු පත් කරන ලද්දේ අගමැතිගේ උපදෙස් මත ජනාධිපතිවරයා විසිනි.
- සේවා කාලය -- විනිශ්චකාරවරයෙකුගේ සේවාකාලය (විශ්‍රාමික වයස) අවුරුදු 63 ක් ලෙස දක්වා තිබුණි.
- ඉවත් කිරීම -- විනිශ්චකාරවරයෙකු ඉවත් කිරීම සඳහා ජාතික රාජ්‍ය සභාව ගෙනෙන යෝජනාවකට ජනාධිපතිවරයාගේ අනුමැතිය අවශ්‍ය විය.

වැටුප් -: විනිශ්චකාරවරුන්ගේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තීරණය කළ අතර ඒකාබද්ධ අරමුදල මගින් ගෙවන ලදී. සේවාකාලය තුළ වැටුප් අඩුකළ නොහැකියැයි කොන්දේසි පවරා තිබුණි.

පහළ අධිකරණ ආයතනවල ස්වාධීනත්වය.

1972 ආණ්ඩුක්‍රමයට අදාළව ක්‍රියාත්මක වූ පහළ අධිකරණ ආයතන වන මහාධිකරණය - දිසා අධිකරණය - මහේස්ත්‍රාත් අධිකරණය වැනි අධිකරණ ආයතනවල ස්වාධීනත්වය සම්බන්ධයෙන් විධිවිධාන යොදා තිබුණි. පහළ අධිකරණ සම්බන්ධ කටයුතු අමාත්‍ය මණ්ඩලයට පවරා තිබුණි. අමාත්‍ය මණ්ඩලය එම කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ජාතික රාජ්‍ය සභාවට වගකීමට බැඳී සිටියි.

පත්කිරීම
ඉවත් කිරීම

මාරුකිරීම
විනය පාලනය

මෙම වගකීම් හා කාර්යන් සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩලයට සහය ලබා ගැනීම සඳහා මණ්ඩල දෙකක් ස්ථාපනය කර තිබුණි.

- i අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලය.
- ii අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලය.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලය හැඳින්වීම.

පහළ අධිකරණ ආයතනවලට විනිශ්චකාරවරු පත් කිරීම හා මාරු කිරීම සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ස්ථාපනය කර ඇති මණ්ඩලය අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයයි.

අධිකරණ සේවා උපදේශන මණ්ඩලයේ සංයුතිය.

මෙහි සාමාජිකයින් සංඛ්‍යාව 5 කි. නිලබලයෙන්ම අග්‍රවිනිශ්චකාරවරයා සභාපති වන්නේ ය. ඉතිරි සාමාජිකයින් සිවුදෙනා ජනාධිපති වරයා විසින් අගමැතිගේ උපදෙස් මත පත් කරයි. මොවුන් අතිරිත් කෙනෙක් මෙහි ලේකම්වරයා ලෙස කටයුතු කරයි. ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ මන්ත්‍රීවරුන්ට මෙහි සාමාජිකත්වය ලබා නොදෙන්නේ ය.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ නිලකාලය.

අග්‍රවිනිශ්චකාරවරයා හැර අනෙක් සාමාජිකයින්ගේ නිලකාලය වසර 4 කි. ධුරකාලයට පෙරද මොවුන් ඉවත්කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට හැකිය.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ වැටුප්.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තීරණය කරයි. ඒකාබද්ධ අරමුදල මගින් ගෙවිය යුතුය. සේවා කාලය තුළ වැටුප් අඩුකළ නොහැකි යැයි කොන්දේසි පවරා තිබුණි.

අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ කාර්යභාරය.

පහළ අධිකරණ ආයතනවලට විනිසුරුවන් පත් කිරීමේ දී හා මාරු කිරීමේ දී අමාත්‍ය මණ්ඩලයට උපදෙස් ලබා දීම මෙහි කාර්යභාරය විය. මෙම උපදෙස් (නිර්දේශ) පිළිගැනීමට අමාත්‍ය මණ්ඩලය බැඳී නොමැත. එම නිසා පත් කිරීම් හා මාරු කිරීම් සම්බන්ධයෙන් ස්වාධීනත්වයක් අපේක්ෂා කළ නොහැකිය.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය හැඳින්වීම.

පහළ අධිකරණ ආයතනවල විනිසුරුවන් ඉවත් කිරීම - විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට උපදෙස් (නිර්දේශ) ලබා දීමට ස්ථාපනය කළ මණ්ඩලය මෙය වේ.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයේ සංයුතිය.

මෙහි සාමාජික සංඛ්‍යාව 03 කි. අග්‍රවිනිශ්චකාරවරයා නිලබලයෙන්ම සභාපතිවරයා වෙයි. ඉතිරි සාමාජිකයන් දෙදෙනා අග්‍රවිනිශ්චකාරවරයා විසින්ම තෝරාපත් කරයි. ඔවුන්ද ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයේ විනිසුරුවන් දෙදෙනෙක් විය යුතු ය. අධිකරණ සේවා උපදේශක මණ්ඩලයේ ලේකම් වරයා මෙහි ද ලේකම්වරයා වන්නේ ය.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයේ නිලකාලය.

අග්‍රවිනිශ්චයකාරවරයා හැර අනෙක් සාමාජිකයන්ගේ නිලකාලය වසර 04 කි. පුරප්පාඩු ඇතිවුවහොත් ඒ සඳහා සාමාජිකයන් පත් කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට හැකිය.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයේ වැටුප්.

අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයේ වැටුප් ජාතික රාජ්‍ය සභාව තීරණය කරයි. ඒකාබද්ධ අරමුදල මගින් ගෙවිය යුතු ය. සේවාකාලය තුළ වැටුප් අඩු කළ නොහැකි යැයි කොන්දේසි ඇත.

● අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයේ කාර්යභාරය.

පහළ අධිකරණ ආයතනවල විනිශ්චකාරවරු ඉවත් කිරීමේ දී හා විනය පාලනය කිරීමේ දී අමාත්‍ය මණ්ඩලයට උපදෙස් (නිර්දේශ) ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ස්ථාපනය කළ මණ්ඩලය මෙය යි.

- පහළ අධිකරණ ආයතනයක විනිශ්චකාරවරයෙකු ඉවත්කිරීමට අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය කටයුතු කරන්නේ නම් ඒ සම්බන්ධ වාර්තාවක් අධිකරණ අමාත්‍යවරයා මගින් අමාත්‍ය මණ්ඩලයට යැවිය යුතු ය. එමෙන්ම එහි පිටපතක් කථානායකවරයාට එවිය යුත්තේ ය.

- පහළ අධිකරණයක විනිශ්චකාරවරයෙකු ඉවත් කිරීමට ජනාධිපතිවරයාට බලය ඇත. ජනාධිපතිවරයාට එසේ සිදු කළ හැක්කේ ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ විනිශ්චකරුවන් ඉවත් කිරීමට අදාළ පනතක් සම්මත වුවහොත් පමණි. ජාතික රාජ්‍ය සභාව තුළ එම පනත සම්මත කිරීමට පෙර කතානායකවරයා විසින් එම විනිශ්චකරුවා සම්බන්ධයෙන් වාර්තාවක් අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලයෙන් ලබා ගත යුත්තේ ය. එම වාර්තාව තුළ අධිකරණ සේවා විනය මණ්ඩලය විසින් ගෙනනු ලබන යෝජනාව අවසාන තීරණය වන්නේ ය. එම නිගමනය වාද විවාද වලට ලක්කිරීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට නොහැක්කේ ය. මෙම තත්ත්වය මත අත්තනෝමතික අකාරයෙන් විනිශ්චකාරවරු ඉවත් කිරීමට ජාතික රාජ්‍ය සභාවට නොහැකි විය. එම නිසා ඉවත් කිරීම හා විනය පාලනය සම්බන්ධයෙන් කිසියම් ස්වාධීනත්වයක් අපේක්ෂා කළ හැකිය.

අ) ණයුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණය.

හැඳින්වීම.

මොකක්ද : 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමයටම ආවේණික වූ ආයතනයක් ව්‍යවස්ථාධිකරණය. ජාතික රාජ්‍ය සභාව සකස් කරන පනත් කෙටුම්පත්වල ව්‍යවස්ථානුකූලභාවය පරීක්ෂා කිරීම සඳහා නිර්මාණය කළ විශේෂ අධිකරණ ආයතනයක් ලෙස මෙය හඳුනාගත හැකිය. ව්‍යවස්ථාධිකරණය සම්බන්ධ විස්තර ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 54 - 65 වගන්ති තුළ අන්තර්ගත වේ.

සංයුතිය : මෙහි සාමාජිකයන් සංඛ්‍යාව 5 කි. නාමික විධායක ජනාධිපතිවරයා විසින් අගමැතිගේ උපදෙස් මත පත් කිරීම් සිදු කරයි. අධිකරණ කාර්යන් සඳහා අවශ්‍ය වන ඝන පූර්ණය සාමාජිකයන් 3 ක් පමණි.

නිලකාලය : නිලකාලය වසර 4 කි. නමුත් වසර 4 ට පෙර ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ දූර හිස්වීමේ අවකාශයක් පවතී. එවැනි අවස්ථා කිහිපයකි. සාමාජිකයෙකු මියගිය විට , ඉල්ලා අස්වීම, අබලතාවය, මානසික දුර්වලතාවයන්, රෝගාකූරවීම මත ජනාධිපතිවරයා විසින් ඉවත් කිරීම.

වැටුප් : ජාතික රාජ්‍ය සභාව තීරණය කළ අතර ඒකාබද්ධ අරමුදලට වැය බරක් විය.

- වෙනත් :
- ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ ලේඛකාධිකාරී වරයා වන්නේ ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ලේකම් වරයා ය. ව්‍යවස්ථාධිකරණය කැඳවනු ලබන්නේ ලේඛකාධිකාරී විසිනි.
 - ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ තීරණ බහුතර ඡන්දයෙන් ගත යුත්තේ ය.
 - ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ රැස්වීමට සහභාගී වන්නා වූ කිසිම සාමාජිකයෙකුට ඡන්දය දීමෙන් වැලකී සිටිය නොහැක්කේ ය.
 - ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ සෑම විභාගයක්ම ප්‍රසිද්ධියේ පැවැත්විය යුත්තේ ය.
 - ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණය හමුවේ ඇති කවර වූ හෝ ප්‍රශ්නයක් සම්බන්ධයෙන් කරුණු ඉදිරිපත් කිරීමට නීතිපතිවරයාට අයිතිය ඇත්තේ ය.
 - ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ කිසිම මන්ත්‍රීවරයෙක් අධිනීතිඥවරයෙකු වශයෙන් හෝ නීතිඥවරයෙකු වශයෙන් ව්‍යවස්ථාධිකරණය හමුවේ පෙනී නොසිටිය යුත්තේ ය.

ස්වාධීනත්වය සඳහා ගෙන තිබූ විධිවිදාන :-

අයුතු දේශපාලන අතගැසීම් වලින් ව්‍යවස්ථාධිකරණය ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා ගෙන තිබූ විධිවිදාන කිහිපයකි.

- ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ සාමාජිකයෙකු ඉවත් කිරීමට ඉහත දැක්වූ සාධාරණ හේතු මත හැර වෙනත් මාර්ගයක් නොමැතිවීම.
- නිලකාලය තුළ විනිසුරුවන්ගේ වැටුප් අඩුකළ නොහැකිවීම.
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ කිසිදු මන්ත්‍රීවරයෙක් ව්‍යවස්ථාධිකරණයට පත් නොකිරීම.
- සාමාජික සංඛ්‍යාව නිලකාලය තුළ වෙනස් කළ නොහැකි වීම.

ව්‍යවස්ථා - ධිකරණයට අපහාස කිරීම නිසා ඇතිවිය හැකි තත්වයන්

ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ අධිකාරියට විරුද්ධව හෝ ඊට අගෞරවයක් සිදුවන අන්දමින් කරන ලද අපහාස කිරීමේ වරදකට ඒ පිළිබඳ නඩු විභාගයක් පවත්වා විත්තිකරු වරදකරු වුවහොත් දඬුවම් ලබා දිය හැකිය. අපහාසය ඉවත් කර ගන්නා තුරු හෝ අධිකරණය සුදුසු යැයි කල්පනා කරන කාල සීමාවකට හෝ අධිකරණයේ නියමය අනුව බරපතල වැඩ ඇතිව හෝ නැතිව වරදකරු බන්ධනාගාර ගත කිරීමට ව්‍යවස්ථාධිකරණයට සම්පූර්ණ බලය හා අධිකාරිය ඇත්තේ ය. තවදුරටත් රු. 5000 නොවැඩි දඩ මුදලක් ද නියම කළ හැක්කේ ය.

■ **ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ කාර්ය හා බලතල.**

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ කාර්ය හා බලතල බවට පත්ව ඇත්තේ ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ඉදිරිපත් වී ඇති යම් කෙටුම්පතක් හෝ විධිවිධානයක් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට අනුකූල ද නැද්ද යන්න පරීක්‍ෂා කිරීමයි.

සාමාන්‍ය (ordinary) පනත් අවස්ථා හා **හදිසි (urgent)** පනත් අවස්ථා වශයෙන් අවස්ථා දෙකක දී ව්‍යවස්ථාධිකරණය පණ ගන්විනි.

සාමාන්‍ය (ordinary) පනත් අවස්ථා

ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ඉදිරිපත් වී ඇති සාමාන්‍ය පනත් කෙටුම්පතක් හෝ විධි විධානයක ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය පරීක්‍ෂා කරන මෙන් කථානායකවරයාට දැනුම් දීමට පහත සඳහන් ඕනෑම පාර්ෂ්වයකට හැකිය.

- නීතිපති වරයාට
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ පිළිගත් දේශපාලන පක්‍ෂයක නායකයෙකුට.
- ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ අවම සහ පූර්ණ මන්ත්‍රීවරුන් සංඛ්‍යාවකින් අත්සන් තැබූ නාම ලේඛනයකින් කථානායකවරයාගෙන් ඉල්ලා සිටි වීම.
- කථානායකවරයා හෝ නියෝජ්‍ය කථානායකවරයා විසින් ව්‍යවස්ථාධිකරණයෙන් ඉල්ලා සිටි වීමක.
- පනත් කෙටුම්පත ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ඉදිරිපත් කොට සතියක් ඉක්මයාමට පෙර ලංකාවේ ඕනෑම පුරවැසියෙකු එම පනත් කෙටුම්පතේ ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රශ්නයක් ඇතැයි ව්‍යවස්ථාධිකරණයට දැනුම් දුන් පසු ඒ අධිකරණය එවැනි ප්‍රශ්නයක් ඇතැයි කථානායකවරයාට උපදෙස් දුන් වීමක.

ඉහත ආකාරයට කුමන හෝ සාමාන්‍ය පනත් කෙටුම්පතක ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය සම්බන්ධ ප්‍රශ්නයක දී එය කථානායකවරයා මගින් ව්‍යවස්ථාධිකරණයට දැනුම් දිය යුතු ය.

සාමාන්‍ය පනත් කෙටුම්පතක් ව්‍යවස්ථාධිකරණයට ඉදිරිපත් කළ විට ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ තීන්දුව සති දෙකක් (දින 14ක්) ඇතුළත ඊට පදනම් වූ හේතු සමඟ ඉදිරිපත් කළ යුතු ය. ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ තීරණය ප්‍රකාශයට පත්වන තෙක් එම පනත් කෙටුම්පත සම්බන්ධයෙන් ජාතික රාජ්‍ය සභාවට ඉදිරි පියවර ගත නොහැකි යැයි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ දක්වා තිබුණි. ව්‍යවස්ථාධිකරණය දෙන ලද තීන්දුව අනුව ක්‍රියා කිරීමට කථානායකවරයා බැඳී සිටින්නේ යැයි ද එම තීන්දුව අවසාන තීන්දුව යැයි ද එම තීන්දුව විමසීමට එම තීන්දුව සම්බන්ධයෙන් මතයක් ප්‍රකාශ කිරීමට වෙනත් අධිකරණයකට බලය නොමැති යැයි ද ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් විය.

විශේෂ (හදිසි - urgent) පනත් අවස්ථා

අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ මතය පරිදි “ජාතියේ හිතසුව පිණිස වහා අවශ්‍යය” (**urgent in the nation interest**) යන සටහන සහිතව ජාතික රාජ්‍ය සභාව වෙත ඉදිරිපත් කරන පනත් කෙටුම්පත් හදිසි පනත් කෙටුම්පත් ලෙස අර්ථකථනය කළ හැකිය. මෙවැනි පනත් කෙටුම්පත් රජයේ ගැසට් පත්‍රයේ පල නොකෙරෙයි.

හදිසි (urgent) පනත් කෙටුම්පතක ව්‍යවස්ථානුකූලභාවය පරීක්ෂා කිරීම සඳහා එය ව්‍යවස්ථාධිකරණයට යොමු කිරීමේ හැකියාව තිබුණේ කථානායකවරයාට හෝ නියෝජ්‍ය කතානායකවරයාට පමණි. හදිසි පනත් කෙටුම්පත සම්බන්ධ තීන්දුව පැය විසිහතරක් (එක් දිනක්) ඉක්ම යෑමට මත්තෙන් කථානායකවරයාට දැනුම් දිය යුතු ය. ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ තීන්දුව ලබාදෙන තුරු එම පනත් කෙටුම්පත ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ න්‍යාය පත්‍රයට ඇතුළත් කළ නොහැකිය. එවැනි හදිසි පනත් කෙටුම්පතක් ව්‍යවස්ථානුකූල නොවන්නේ යැයි හෝ ව්‍යවස්ථානුකූල භාවයට පටහැනි විය හැකියැයි සැකයක් ඇතැයි ව්‍යවස්ථාධිකරණය සිය තීන්දුව මගින් කථානායකවරයාට දැන්වූ විටක එවැනි පනතක් සම්මත කිරීම සඳහා ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ නොපැමිණි මන්ත්‍රීන් ද ඇතුළුව 2/3 ක අනුමැතිය අවශ්‍ය වේ.

● ව්‍යවස්ථාධිකරණයට එල්ලවී ඇති චෝදනා (දුර්වලතාවයන්)

1. නීතිවල ව්‍යවස්ථානුකූල භාවය පරීක්ෂා කිරීමට නොහැකි වීම.
2. ව්‍යවස්ථාධිකරණයේ තීරණ වුවද ජාතික රාජ්‍ය සභාවට 2/3 කින් නිශේධ කළ හැකිවීම.
3. ඇතැම්විට ව්‍යවස්ථාධිකරණය කථානායකවරයාට උපදෙස් දෙන ආයතයක් ලෙස ක්‍රියා කිරීම.
4. ව්‍යවස්ථාධිකරණයට පරීක්ෂණයක් සඳහා අවශ්‍ය (දින 14/ පැය 24) වැනි කාල සීමාවක් ඉක්මවා කටයුතු කිරීම වැලැක්වීමට ක්‍රියාමාර්ග ගෙන නොතිබීම.

මෙක අයිතිවාසිකම් හා හත්වැදෑරුම් හිඳහස

මු ලිඛ අයිතිවාසිකම් හා හත්වැදෑරුම් නිදහස

හැඳින්වීම.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ ඇති නවාංගයක් ලෙස මෙම මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදය හඳුනාගත හැකිය. මෙම ආණ්ඩුක්‍රමයට පෙර පැවති සෝල්බර් ආණ්ඩුක්‍රමය යටතේ පැවතියේ සුළු ජාතීන්ගේ රැකවරණ විධි විධාන කිහිපයක් පමණි. මෙම දුර්වලතාවය නිසා 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදයක් අන්තර්ගත කරන ලදී. ඒ සඳහා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ VI වන පරිච්ඡේදයේ 18 (I) වැනි උප වගන්තිය යොදාගෙන තිබුණි.

VI පරිච්ඡේදයේ 18(I) උපවගන්තියට අනුව,

- (අ) නීතිය පසදලීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම ද නීතියේ රැකවරණය ද සර්වසාධාරණ විය යුත්තේ ය.
(නීතිය සර්ව සාධාරණ වීම)

- (ආ) නීතියට අනුකූලව මිස කිසිම කෙනෙකුගේ ප්‍රාණයට නිදහසට හෝ පෞද්ගලික සුරක්ෂිතභාවයට හානි නොකළ යුත්තේ ය.
(නීතියට අනුව මිස කිසිවකුගේ ප්‍රාණයට නිදහසට පෞද්ගලික සුරක්ෂිතභාවයට හානි නොකළ යුතු වීම.)

- (ඇ) නීතියට අනුකූලව මිස කිසිම පුරවැසියකු අත්තඩංගුවට ගැනීම අත්තඩංගුවේ තබා ගැනීම බන්ධනාගාර ගත කිරීම හෝ රඳවා තබා ගැනීම හෝ නොකළ යුත්තේ ය.
(සෑම පුරවැසියකුම නීතියට අනුව මිස අත්තඩංගුවට ගැනීම, අත්තඩංගුවේ තබා ගැනීම, බන්ධනාගාර ගත කිරීම නොකළ යුතු වීම)

- (ඈ) සෑම පුරවැසියකුටම සිතීමේ නිදහස හා හෘදය සාක්ෂියේ නිදහසට ද ආගමික නිදහසට ද අයිතිය ඇත්තේ ය. මේ අයිතියට අභිමත කැමති ආගමක් ඇදහීමේ හෝ වැළඳගැනීමේ නිදහස ද ලබාදීමක් හෝ විශ්වාසයක් දැරීමේ හෝ පිළිගැනීමේ නිදහස ද තනිව හෝ අන් අය හා සමඟ ප්‍රසිද්ධියේ හෝ පෞද්ගලිකව තම ආගම ලබාදීම හෝ විශ්වාසය ඇදහීමෙන් පිළිපැදීමෙන් ප්‍රගුණ කිරීමෙන් හා ඉගැන්වීමෙන් ප්‍රකාශ කිරීමේ නිදහස ද ඇතුළත් වන්නේ ය.
(සෑම පුරවැසියකුටම සිතීමේ නිදහස - හෘදය සාක්ෂියේ නිදහස ආගමික නිදහස තිබිය යුතු ය.)

- (ඉ) සෑම පුරවැසියකුටම එකලාව හෝ අන් අය හා සමඟ හෝ ස්වකීය සංස්කෘතිය භුක්තිවිඳීමටත් වැඩිදියුණු කිරීමටත් අයිතිය ඇත්තේ ය.
(සෑම පුරවැසියකුටම ස්වකීය සංස්කෘතිය භුක්ති විඳීමේ නිදහසද පැවතිය යුතු වීම)

(ඊ) පුරවැසියන්ට සාමකාමීව රැස්වීමේ සහ සමාගමයේ නිදහසට අයිතිය ඇත්තේ ය.

(උ) සෑම පුරවැසියකුටම භාෂණයේ නිදහසට ද ප්‍රකාශනය ඇතුළු අදහස් පලකිරීමේ නිදහසට ද අයිතිය ඇත්තේ ය.

(ඌ) මහ ආණ්ඩුවේ ද පළාත් පාලන ආයතනයන්හි ද රාජ්‍ය සංස්ථා සේවාවන්හි හා එවැනි වෙනත් සේවාවන්හි ද පත්වීමක් ලැබීමට සුදුසුකම් ලත් කිසිම පුරවැසියකු ඒ සේවයේ පත්වීමක් සම්බන්ධයෙන් වර්ගය - ආගම - කුලය හෝ ස්ත්‍රී පුරුෂ භේදය යන මේ කිසිම කරුණක් නිසා වෙනස් කමකට හෝ විශේෂයකට හෝ භාජනය නොවිය යුත්තේ ය. එසේ වුවත් යම් සේවයක යහපත සලසා නියමිත තනතුරු හෝ තනතුරු වර්ග ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙපක්‍ෂයෙන් කවර හෝ පක්‍ෂයකට වුවද වෙන්කර තැබිය යුත්තේ ය.

(සෑම පුරවැසියකුටම වර්ගය ආගම කුලය ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය නොසලකා වෘත්තීම අයිතිය හිමි විය යුතු ය.)

(ඵ) සෑම පුරවැසියෙකුටම ශ්‍රී ලංකාව තුළ යාම රීමේ නිදහසට හා අභිමත ස්ථානය වාසය කිරීමේ නිදහසට ද අයිතිය ඇත්තේ ය.

මෙම ආකාරයට මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදයක් ලේඛණ ගත කර තිබේ. ඒ තුළ හඳුනාගත හැකි දුර්වලතාවයන් හා වැදගත් ලාක්ෂණිකයන් කිහිපයකි.

දුර්වලතා,

(i) මෙම අයිතිවාසිකම් හා නිදහස භාවිතය සම්බන්ධයෙන් කොන්දේසි සහගත රාමුවක් ඇතිකර තිබීම.

18 (2) උපවගන්තියට අනුව මූලික අයිතිවාසිකම් හා නිදහස භුක්ති විදිය හැක්කේ ජාතික එක්සත් බව හා ඒකග්‍රතාවය - ජාතික ආරක්‍ෂාව - ජාතික ආර්ථිකය හා මහජන සුරක්ෂිත භාවය - රටේ යථාපැවැත්ම - මහජන සෞඛ්‍ය සදාචාරය - අන්‍යයන්ගේ අයිතිවාසිකම් - රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති යන කොන්දේසි වලට යටත්ව ය. මෙම ආකාරයට මූලික අයිතිවාසිකම් සීමාවලට යටත්කර තිබීම දුර්වලතාවයකි.

(ii) ජාතික රාජ්‍ය සභාවට හදිසි තත්ත්වයක දී මහජන අයිතීන් උල්ලංඝනය වන ආකාරයෙන් නීති සම්පාදනයට හැකි වීම.

(iii) අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වූ විට නීතියෙන් කටයුතු කළ හැකි ක්‍රමයක් පෙන්වා දී නොමැති වීම.

(iv) 106 (5) උපවගන්තියට අනුව මූලික අයිතිවාසිකම් උල්ලංඝනය වන ආකාරයට රාජ්‍ය නිලධාරීන් පත් කිරීම - මාරු කිරීම - ඉවත් කිරීම - විනය පාලනය යන කරුණු වල දී ඒ සම්බන්ධයෙන් විමසීමට හෝ මතයක් ඉදිරිපත් කිරීමට අධිකරණයට නොහැකි වීම.

(v) ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමය ක්‍රියාත්මක වූ සය වසරක කාලය තුළ මූලික අයිතීන් කඩ වූ බවට එක් පැමිණිල්ලක් පමණක් ඉදිරිපත්ව තිබීම. එම පැමිණිල්ල ආර්යපොල ගුණරත්න විසින් මහජන බැංකුවට එරෙහිව ගොනු කර තිබේ.

(vi) මෙම අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදය මගින් තහවුරු කර ඇත්තේ මූලික මානව අයිතිවාසිකම් නොව මූලික පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පමණක් වීම.

18 (අ) 18 (ආ) උපවගන්ති වලින් දැක්වෙන අයිතිවාසිකම් සියලු ම ක්ෂේත්‍රයන් සඳහා වෙන් කොට තිබුණද ඉතිරි වගන්ති මගින් අයිතීන් තහවුරු කොට ඇත්තේ පුරවැසියන්ගේ පමණක් වීම. මෙම තත්ත්වය මත ලංකාවේ පදිංචිව සිටි ඉන්දියානු සම්භවයක් සහිත විශාල වතු කම්කරුවන් පිරිසකට මෙම අයිතිවාසිකම් හිමි නොවීම.

(vii) ඇතැම් අයිතිවාසිකම් අසම්පූර්ණතාවයකින් යුක්තවීම. 18 (උ) වගන්තිය මගින් දක්වා තිබුණේ මහ ආණ්ඩුවේත් පලාත් පාලන ආයතන වලත් රාජ්‍ය සංස්ථා වලත් රැකියා ලබා දීමේ දී ආගම කුලය වර්ග හා ස්ත්‍රී පුරුෂ භේදය නොසලකා කටයුතු කළ යුතු බවයි. මෙම බෙදීම් නොලසකා හැරිය යුත්තේ රැකියා වෘත්තීය සම්බන්ධ කටයුතු වල දී පමණක් නොවේ එය ද දුර්වලතාවයකි. අනෙක් අතට භාෂාව පිළිබඳ එවැනි වෙනස්කම් නොතිබිය යුතුයැයි දක්වන්නේ නැත. එයද දුර්වලතාවයකි.

(viii) දේපල සම්බන්ධ අයිතිවාසිකම් ඇතුළත් නොකිරීම.

(ix) මූලික අයිතිවාසිකම් සියල්ලම එක සමාන මට්ටමක ස්ථාපනය කර තිබීම.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමය මගින් මූලික අයිතිවාසිකම් සියල්ලම එකම මට්ටමක ස්ථාපනය ක තිබේ. නමුත් 1978 දෙවන ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් දක්වා ඇති මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදය තුළ ඇතැම් අයිතිවාසිකම් වලට සුවිශේෂ ස්ථානයක් ලබා දී තිබේ.

(x) ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ 2/3 ක බහුතරයක් පවතින්නේ නම් මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදය උල්ලංඝනය කරමින් වුවද කටයුතු කිරීමට හැකි වීම.

(xi) මූලික අයිතිවාසිකම් සඳහා 18(1) යන එක් උප වගන්තියක් පමණක් වෙන් කර තිබීම.

වැදගත්කම් :-

(i) 1947 සෝල්බරි ව්‍යවස්ථාව යටතේ සුළු ජාතීන් සඳහා පමණක් රැකවරණ විධිවිධාන ස්ථාපිත කර මුත් 1972 දී මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදයක් ඇතුළත් කිරීම ඇගයීමට ලක් කළ යුතු ප්‍රගතිශීලී තත්ත්වයකි.

(ii) වර්ගවාදය තවදුරටත් නඩත්තු නොකිරීම.

1947 සෝල්බරි ක්‍රමය තුළ 29(2) - 29(3) - 29(4) උපවගන්ති හරහා වර්ගවාදය නෛතික පදනමක් ලබාදීමයි. 1972 තුළදී සිදුකර තිබුණේ සුළු ජාතීන්ගේ ආරක්‍ෂාව සඳහා විශේෂ වරප්‍රසාද සටහන් කිරීම නොව පුරවැසි අයිතිවාසිකම් කිසියම් පුළුල් ප්‍රමාණයකින් ස්ථාපනය කිරීමකි. එය ඉදිරිගාමී තත්ත්වයකි.

(iii) 1972 ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ සුළු ජාතීන්ට රැකවරණය සලසන අතරම ජාතික රාජ්‍ය සභාවේ ස්වාධිපත්‍යයට හානි පමුණුවා ගෙන නැත.

රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ මූලධර්මය

රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය පිළිබඳ මූලධර්ම

- රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා මූලධර්ම හැඳින්වීම.

රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති අර්ථ නිරූපණය.

රාජ්‍ය නීති පනවන විටත්, අනුශාසනා කරන විටත් ආදර්ශයට ගනු ලබන ප්‍රතිපත්ති රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ලෙස අර්ථ කථනය කළ හැකි ය.

- 1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ස්ථාපනය කර ඇති ආකාරය.

1972 ප්‍රථම ජනරජ ආණ්ඩුක්‍රමය ව්‍යවස්ථාවට එක් වූ නවාංගයක් ලෙස රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා මූලධර්ම හඳුනාගත හැකිය. 1947 සෝල්බරි ආණ්ඩුක්‍රමය තුළ රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති දක්වා තිබුණේ නැත. 1972 V පරිච්ඡේදයේ 16 - 17 වගන්ති තුළ රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සටහන් කර තිබේ.

- 16 (2) - සමාජවාදී ප්‍රජාතන්ත්‍රයක් නිර්මාණය කිරීමට ජනරජයේ අපේක්ෂණය වී ඇත්තේ ය.
- (අ) ඒ ඒ ජන කොට්ඨාසයන්ගේ අයිතිවාසිකම් ඇතුළු පුරවැසියන්ගේ සියළුම අයිතිවාසිකම් සහ නන්වැදෑරුම් නිදහස සපුරාලීම.
 - (ආ) වැඩ කරන වයසේ සියළුම පුරවැසියන්ට පූර්ණ සේවා නියුක්තිය ලබාදීම.
 - (ඇ) ශිෂ්‍ය ලෙස මුළු රට සංවර්ධනය කිරීම.
 - (ඈ) සමාජ ඵලය පුරවැසියන් අතර සාධාරණ ලෙස බෙදා හැරීම.
 - (ඉ) මිනිස් ශ්‍රමය මිනිසා විසින් අයථා පරිදි උපයෝගී කරගැනීම අවසන් කිරීමේ ක්‍රමයක් වශයෙන් නිශ්පාදනයේ බෙදා හැරීමේ සහ හුවමාරු කිරීමේ මාර්ගයන්හි රාජ්‍ය දේපල සමූපකාර දේපල ආදී සාමූහික දේපල වර්ධනය කිරීම.
 - (ඊ) ජනතාවගේ සදාචාරයෙහිත් සංස්කෘතියෙහිත් තත්ත්වය වැඩි දියුණු කිරීම.
 - (ඉ) සෑම පුරවැසියෙකුටම ධාර්මික ජීවිතයක් ගත කිරීම සඳහා පුද්ගලයන් වශයෙන් හා සාමූහික වශයෙන් ද මනුෂ්‍යත්වය පූර්ණ විකාශයට පත්වන පරිදි සමාජ සංවිධානය කිරීම

3. ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වාධීනත්වය ස්වෛරීභාවය හා එක්සත් බවද දේශපුරුණත්වය ද රජය විසින් ආරක්‍ෂා කළ යුත්තේ ය.
4. වාර්ගික ආගමික හා වෙනත් ජනකොටස් ඇතුළු ශ්‍රී ලංකා වාසී සකළ ජනතාව අතර සහයෝගය සහ අන්‍යෝන්‍ය විශ්වාසය වඩාලීමෙන් ජාතියේ සමගිය තහවුරු කිරීමට රජය උත්සාහ කළ යුත්තේ ය.
5. ආර්ථික හා සාමාජික වරප්‍රසාදයන් හා විෂමතාවන් ද මිනිස් ශ්‍රමය අයථා පරිදි උපයෝගී කරගැනීමද නතර කිරීමට සහ සියලුම පුරවැසියන්ට දියුණු වීමට සම ප්‍රස්ථාවයන් සැලසීමට ද රජය උත්සාහ කළ යුත්තේ ය.
6. පරිපාලනය සහ යුක්තිය පසඳලීම ඇතුළු මහජන කටයුතු වලට සෑම අවස්ථාවකම ජනතාව සහභාගී කරවා ගැනීමෙන් ආණ්ඩුවේ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී පදනම සහ ජනතාවගේ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී අයිතිවාසිකම් ද රජය විසින් තහවුරු කොට පුළුල් කළ යුත්තේ ය.
7. රටවැසියන්ගේ භාෂාවන් සහ සංස්කෘතිය වර්ධනය කිරීමට රජය සහය විය යුත්තේ ය.
8. සමාජ සුරක්‍ෂිත භාවය හා සුබසාධනය ඇති කිරීමට රජය උත්සාහ කළ යුත්තේ ය.
9. ආගමක් අදහන කවරකු හට වුවද ස්වකීය ආගමික ප්‍රතිපත්තිය සාක්ෂාත් කර ගැනීමට අවශ්‍ය ආර්ථික සහ සමාජ පරිසරය ඇති කිරීමට රජය උත්සාහ කළ යුත්තේ ය.
10. සාමය හා ජාත්‍යන්තර සහයෝගය වර්ධනය සඳහා රජය සෑම ප්‍රයත්නයක්ම දැරිය යුත්තේ ය.

මෙම ආකාරයට රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා මූලධර්ම විග්‍රහ කළ හැකිය. මෙම මූලධර්ම සම්බන්ධයෙන් හඳුනාගත හැකි වැදගත්කම් රාශියකි. එසේම දුර්වලතා කිහිපයක් ද විද්‍යමාන වේ.

වැදගත්කම්

- ප්‍රථම වරට රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සහ මූලධර්ම පරිච්ඡේදයක් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
- සර්ව සාධාරණ සමාජයක් නිර්මාණය කිරීමට අවශ්‍ය පදනම ඒ තුළ අන්තර්ගත කිරීම.
- මූලික මිනිස් අයිතිවාසිකම් තහවුරු කර තිබීම.
- වර්ගවාදය නීතිමය තලයෙන් අතුගා දැමීම.

දුර්වලතා

- රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා මූලධර්මයන්ට නීතිමය සුරක්ෂිතභාවයක් ස්ථාපනය කර නොතිබීම.
- රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති නොසලකා හරිමින් නීති පැනවීමට හැකි වීම.
- රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා නීතියත් අතර ගැටුමක් ඇති වුවහොත් එයට මැදිහත් වීමට කිසිදු අධිකරණයකට නොහැකි වීම.